

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะงานสอบบัญชีกับการแสดงความเห็น ของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องของบริษัทจดทะเบียน

ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สุกัญญา เจียรระนัย^{1*} และ สุนิษฐ์รัตน์ วุฒิจินดานนท์²

¹นิสิตปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ สาขาบัญชี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

²อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ สาขาบัญชี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของงานสอบบัญชีกับความเห็นของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ระหว่างปี 2550-2554 จำนวน 2001 ตัวอย่าง โดย 98 ตัวอย่างเป็นตัวอย่างที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการถดถอย Rare Evens Logistic Regression ผลการศึกษาพบว่า ขนาดของสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า ความเห็นของผู้สอบบัญชีในปีก่อน ภาวะความกดดันทางการเงิน ขนาดของกิจการ การมีคหิตความฟ้องร้องของบริษัทมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามพบว่า ความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในกิจการ การเปลี่ยนผู้สอบบัญชี และกระแสเงินสดสุทธิจากกิจกรรมดำเนินงานติดลบ

คำสำคัญ: ขนาดสำนักงานสอบบัญชี, รายงานของผู้สอบบัญชี, การดำเนินงานต่อเนื่อง

บทนำ

รายงานผู้สอบบัญชีที่แสดงถึงปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องจะเป็นสัญญาณเตือนภัยที่ดีให้กับผู้ใช้งบการเงิน ทั้งนักลงทุน สถาบันการเงิน หรือเจ้าหนี้การค้า เพื่อให้เพิ่มความระมัดระวังได้มากยิ่งขึ้น แต่ในแง่ของธุรกิจนั้นการได้รับรายงานผู้สอบบัญชีที่ไม่แสดงความเห็น หรือแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องจะส่งต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน ส่งผลกระทบต่อราคาหุ้น (Chen and Church 1996) และอาจมีผลกระทบต่อแรงจูงใจต้องเพิกถอนออกจากตลาดหลักทรัพย์หากบริษัทได้รับรายงานที่ผู้สอบบัญชีไม่แสดงความเห็นหรือแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้องติดต่อกันเป็นเวลา 3 ปี ตามข้อบังคับของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งการไม่แสดงความเห็นดังกล่าวรวมถึงการไม่แสดงความเห็นอันเนื่องมาจากปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องด้วย

ปัจจัยที่อาจส่งผลให้ได้รับรายงานเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องมีหลายประการ เช่น ปัญหาทางการเงิน ปัญหาด้านการดำเนินงาน การมีคหิตความฟ้องร้องฯ และนอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยต่างประเทศจำนวนหนึ่งพบว่าปัจจัยทางการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับการแสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องด้วย (Carey and Simnett, 2006; Francis and Yu, 2009) แต่ผลงานวิจัยอีกจำนวนหนึ่งพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน

(Foroghi and Shahshahani, 2012; Knechel and Vanstraelen, 2007) ซึ่งปัจจัยด้านการสอบบัญชีที่มีการศึกษาได้แก่ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชี และการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาว่าสำหรับประเทศไทยแล้ว ปัจจัยทางด้านคุณลักษณะของงานสอบบัญชีดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กับการแสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องหรือไม่

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์คุณลักษณะของงานสอบบัญชี ซึ่งได้แก่ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในกิจการ และการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีกับความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพงานสอบบัญชี

Wooten (2003) ได้ทำการรวบรวมและปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของงานสอบบัญชีโดยอ้างอิงจากผลงานวิจัยของ De Angelo (1981) สรุปว่าปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพงานสอบบัญชีมีดังนี้

1. ปัจจัยด้านขนาดของสำนักงานสอบบัญชี

ยังมีผลการศึกษาที่หลากหลายเกี่ยวกับความแตกต่างของคุณภาพงานสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่กับสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก DeAngelo (1981) มีแนวคิดว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีคุณภาพดีกว่าเนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ต้องรักษาชื่อเสียงไว้และนอกจากนี้ยังมีทรัพยากรมากเพียงพอในการเพิ่มทักษะของกับพนักงานให้สูงขึ้น แต่มีงานวิจัยบางเรื่องพบว่า ความจริงแล้วคุณภาพของงานสอบบัญชีระหว่างสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่และขนาดเล็กไม่ได้แตกต่างกัน (Fuerman and Kraten, 2009) แต่การรับรู้ที่ว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีคุณภาพของงานสอบบัญชีที่สูงกว่ายังคงมีอยู่เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในเรื่องคุณภาพของงานสอบบัญชีรวมถึงในประเทศไทย (กชกร ตรังวัชรกุล, 2547)

2. ปัจจัยด้านสำนักงานสอบบัญชี

2.1 ทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงาน งานสอบบัญชีที่มีคุณภาพดีนั้นอาจเกิดจากการที่สำนักงานสอบบัญชีมีทีมงานตรวจสอบ ที่มีความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพที่ก้าวหน้าเป็นปัจจุบัน มีความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพเป็นอย่างดี ซึ่งการที่ทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานจะมีคุณภาพดีนั้นส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการจ้างงานและการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานสอบบัญชี

2.2 กระบวนการควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี สำนักงานสอบบัญชีที่มีระบบการควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชีและมีกระบวนการปฏิบัติงานตรวจสอบที่เข้มงวดและเหมาะสมจะสามารถช่วยลดความเสี่ยงจากการตรวจสอบให้น้อยลงได้

2.3 ประสบการณ์การตรวจสอบในอุตสาหกรรมที่ธุรกิจของลูกค้าดำเนินงานอยู่ การที่สำนักงานสอบบัญชีมีลูกค้าซึ่งดำเนินงานอยู่ในอุตสาหกรรมประเภทเดียวกันเป็นจำนวนมาก จะช่วยให้ผู้สอบบัญชีมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการระบุความเสี่ยงของบริษัทซึ่งดำเนินงานอยู่ในอุตสาหกรรมดังกล่าว

3. ปัจจัยด้านทีมงานตรวจสอบ

3.1 ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานตรวจสอบของผู้สอบบัญชีผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้จัดการ มีผลการวิจัยที่พบว่า ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานตรวจสอบของผู้สอบบัญชีผู้เป็นหุ้นส่วน (Partner) และผู้จัดการ (Manager) มีความสัมพันธ์กับคุณภาพของงานสอบบัญชี

3.2 การปฏิบัติงานเชิงผู้ประกอบวิชาชีพ สมาชิกในทีมงานตรวจสอบที่ปฏิบัติงานเชิงผู้ประกอบวิชาชีพ (มีความรู้ความสามารถ มีจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ) มีแนวโน้มที่จะปฏิบัติงานตรวจสอบได้อย่างถูกต้องและไม่แสดงความเห็นต่องบการเงินที่ไม่ได้ทำการตรวจสอบอย่างสมบูรณ์ เช่นเดียวกับสมาชิกในทีมงานตรวจสอบที่ใช้วิจารณญาณในการสังเกตและสงสัยเชิงผู้ประกอบวิชาชีพ ที่มีแนวโน้มว่าจะไม่ยอมรับหลักฐานการตรวจสอบที่ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม

3.3 ประสบการณ์การตรวจสอบในบริษัทลูกค้า ทีมงานตรวจสอบที่ทำการตรวจสอบงบการเงินของบริษัทลูกค้าเป็นระยะเวลานานมีแนวโน้มที่จะมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีในกระบวนการดำเนินธุรกิจของบริษัทลูกค้า และทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนในระบบการบัญชีของบริษัทลูกค้า ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอบบัญชีสามารถระบุถึงจุดที่มีความเสี่ยงสูงและจุดที่เคยเกิดข้อผิดพลาดซึ่งได้ตรวจพบในปีก่อน ๆ เพื่อจะได้ให้ความใส่ใจในจุดดังกล่าวเป็นพิเศษ และวางแผนการตรวจสอบได้อย่างเหมาะสม

3.4 ประสบการณ์การตรวจสอบในอุตสาหกรรมที่ธุรกิจของลูกค้าดำเนินงานอยู่ การที่ทีมงานตรวจสอบมีประสบการณ์การตรวจสอบบริษัทลูกค้าที่ดำเนินงานอยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันเป็นจำนวนมาก จะทำให้ทีมงานตรวจสอบมีความรู้ ความชำนาญในการตรวจสอบบริษัทที่อยู่ในอุตสาหกรรมดังกล่าว ทีมงานจะมีความเข้าใจในจุดอ่อน ความเสี่ยง และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมนั้นเป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้ผู้สอบบัญชีมีความเชื่อมั่นในการประเมินหลักฐานการตรวจสอบของบริษัทดังกล่าว

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี

Lennox (1998) พบว่าบริษัทใช้การเปลี่ยนผู้สอบบัญชีเพื่อหลีกเลี่ยงการได้รับรายงานของผู้สอบบัญชีเป็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีข้อสองสมมติฐานที่ว่า ผู้บริหาร ไม่ต้องการที่จะได้รับรายงานของผู้สอบบัญชีแบบที่เปลี่ยนแปลงไป และผู้บริหารมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจแต่งตั้งผู้สอบบัญชี ดังนั้นผู้บริหารจึงพยายามที่จะใช้วิธีการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีเพื่อหลีกเลี่ยงการได้รับรายงานของผู้สอบบัญชีเป็นแบบที่เปลี่ยนแปลงไป หากพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้สอบบัญชีคนใหม่มีโอกาสไม่สูงที่จะให้รายงานแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งพฤติกรรมนี้เรียกว่า Opinion shopping

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Geiger and Rama (2006) ศึกษาเกี่ยวกับความถูกต้องของการออกรายงานของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องของกิจการ โดยศึกษาจากความผิดพลาดของการแสดงความเห็น (audit-reporting errors) ซึ่งแบ่งความผิดพลาดออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ Type I errors คือผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขต่องบการเงินว่าบริษัทมีปัญหาเกี่ยวกับดำเนินงานต่อเนื่องแต่บริษัทสามารถดำเนินงานต่อไปได้ Type II errors คือ ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไขต่อบริษัทล้มละลายในภายหลัง ผลการศึกษาสรุปว่ามีความแตกต่างกันของการ

แสดงความเห็นผิดพลาดโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) มีอัตราความผิดพลาดของการแสดงความเห็น ทั้ง Type I error และ Type II errors น้อยกว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non big 4)

Myers, Schmidt and Wilkins (2011) พบว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (Non big 4) มีการแสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องมากขึ้นทั้งในลูกค้าที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้การแสดงความเห็นผิดพลาดแบบ Type II errors ลดลงแต่ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการแสดงความเห็นผิดพลาดแบบ Type I errors สำหรับสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) นั้นการแสดงความเห็นผิดพลาดแบบ Type I ลดลงและในขณะเดียวกันก็ไม่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของการแสดงความเห็นผิดพลาดแบบ Type II

แต่ในขณะเดียวกัน Foroghi and Shahshahani (2012) ได้ศึกษาในประเด็นเดียวกันโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบริษัทที่จดทะเบียนใน Tehran พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างขนาดสำนักงานสอบบัญชีกับความถูกต้องของการออกรายงานเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง

Francis and Yu (2009) ได้สนับสนุนข้อสมมติฐานที่ว่าสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีคุณภาพสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะออกรายงานเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องของกิจการสูง และลูกค้าของสำนักงานขนาดใหญ่จะมีพฤติกรรมในการตกแต่งกำไรน้อย

Matsumura et al. (1997) พบว่าลูกค้าสามารถหลีกเลี่ยงการได้รับรายงานผู้สอบบัญชีที่แสดงถึงปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องด้วยการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี นอกจากนี้ยังพบว่าลูกค้าเต็มใจที่จะเปลี่ยนผู้สอบบัญชีมากขึ้นเมื่อความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของการออกรายงานไม่ตรงกัน

Carey and Simnett (2006) ได้ทำการศึกษาในประเทศออสเตรเลีย ขณะที่ยังไม่มีการกำหนดให้มีการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี พบว่า การให้บริการสอบบัญชีที่ยาวนานจะทำให้ผู้สอบบัญชีมีแนวโน้มที่จะแสดงความเห็นปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องของกิจการลดลง และทำให้ผลประกอบการสูงกว่า/น้อยกว่าที่ควรจะเป็น และได้สรุปว่าการลดลงของคุณภาพงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ให้บริการสอบบัญชีที่ยาวนาน

Knechel and Vanstraelen (2007) พบว่าระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีที่ยาวนานขึ้นไม่ได้ทำให้ความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีลดลงและในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถช่วยให้ผู้สอบบัญชีสามารถคาดคะเนการล้มละลายของบริษัทได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นหลักฐานที่มียังไม่หนักแน่นพอที่จะสรุปว่าระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีมีผลต่อการเพิ่มขึ้น หรือลดลงของคุณภาพงานสอบบัญชี

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทางการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2554 ทั้งนี้ ไม่รวมบริษัทจดทะเบียนในกลุ่มธุรกิจธนาคาร ประกันภัย และการเงิน เนื่องจากรายการทางการเงินของบริษัทเหล่านี้แตกต่างจากธุรกิจอื่นๆ ทำให้ได้บริษัทที่เข้าเงื่อนไขจำนวน 475 บริษัท จำนวน 2,188 ตัวอย่าง จาก 9 กลุ่มอุตสาหกรรม แต่เมื่อทำการทำทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติพบว่า มีหนึ่งกลุ่ม

อุตสาหกรรมไม่ได้รับรายงานเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง ดังนั้นจึงได้ตัดกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวออกจากกลุ่มตัวอย่างทำให้เหลือตัวอย่างจำนวน 2,001 ตัวอย่าง จากจำนวน 436 บริษัท

วิธีการศึกษา

1) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ Chi-square 2) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation) โดยใช้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficient of Correlation) ในการหาระดับและทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ และการวิเคราะห์ความถดถอย โดยใช้ Rare Evens Logistic Regression เพื่อศึกษาความมีอิทธิพลหรือความสัมพันธ์ของตัวแปร

ตัวแบบ

$$GC = \beta_0 + \beta_1 AUDITF + \beta_2 TENURE + \beta_3 AUDITCH + \beta_4 PRIOR + \beta_5 ZSCO + \beta_6 SIZE + \beta_7 LITIGATION + \beta_8 NOCF + \sum_{k=1}^8 \beta_k INDi\epsilon_{k,t} + \sum_{t=1}^5 \beta_t YEART + \epsilon_{i,t}$$

ตัวแปร ความเห็นของผู้สอบบัญชี (GC) มีค่าเป็น 1 เมื่อผู้สอบแสดงความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง มีค่าเป็น 0 เมื่อผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นแบบอื่น ,ขนาดสำนักงานสอบบัญชี (AUDITF) มีค่าเป็น 1 เมื่อเป็นสำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีค่า เป็น 0 เมื่อเป็นสำนักงานสอบบัญชีอื่น,ระยะเวลาการสอบบัญชีในกิจการ (TENURE) วัดจากจำนวนปีที่ผู้สอบบัญชีเข้าเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัททุกค่า, การเปลี่ยนผู้สอบบัญชี (AUDITCH) มีค่าเป็น 1 เมื่อบริษัทเปลี่ยนผู้สอบบัญชีจากปีก่อน และมีค่าเป็น 0 เมื่อบริษัทไม่มีการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีจากปีก่อน,ความเห็นของผู้สอบบัญชีในปีก่อน (PRIOR) มีค่าเป็น 1 เมื่อรายงานผู้สอบบัญชีปีก่อนเป็นแบบไม่แสดงความเห็นเนื่องจากปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง และมีค่าเป็น 0 เมื่อผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นแบบอื่น, ภาวะความกดดันทางการเงิน (ZSCO)โดยวัดจากค่าค่าการพยากรณ์การล้มละลาย (Z Score) โดยให้มีค่าเป็น 1 เมื่อค่า Z Score น้อยกว่า 1.10 และมีค่าเป็น 0 เมื่อค่า Z Score มากกว่าหรือเท่ากับ 1.10 (ประเสริฐ ลิพหาวาสน์ และ มนวิกา ผดุงสิทธิ์, 2552) , ขนาดของบริษัท (SIZE) เป็นค่าของ Natural Logarithm ของสินทรัพย์รวม, การมีคดีความ (LITIGATION) มีค่าเป็น 1 เมื่อบริษัทถูกมีปัญหาถูกฟ้องร้อง หรือถูกดำเนินคดีความ และมีค่าเป็น 0 เมื่อบริษัทไม่มีคดีความ, กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน (NOCF) มีค่าเป็น 1 เมื่อกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีค่าเป็นลบ และมีค่าเป็น 0 เมื่อกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานมีค่าเป็นบวก

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1.1 ค่าสถิติพื้นฐานตัวแปรต่อเนื่อง

ตัวแปร	ปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง (n=98)				ความเห็นแบบอื่น (n=1903)				ผลต่าง ค่าเฉลี่ย	T-test
	Min	Max	Mean	Std. Dev.	Min	Max	Mean	Std. Dev.		
TENURE	1	5	2.24	1.19	1	5	2.18	1.11	0.06	-0.547
SIZE	4.09	14.15	6.90	1.68	4.09	14.15	8.03	1.50	(1.14)	7.258*
TA	2.01	65652.64	4368.16	52836.93	59.57	1402412.00	12843.98	52836.93	-8475.82	5.067*

ตารางที่ 1.2 ค่าสถิติพื้นฐานตัวแปรไม่ต่อเนื่อง

ตัวแปร	ปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง(n=98)		ความเห็นแบบอื่น(n=1903)		ผลต่าง ค่าเฉลี่ย	chi ²
	Mean	Std. Dev.	Mean	Std. Dev.		
AUDITF	0.30	0.46	0.49	0.50	-0.19	0.000*
AUDITCH	0.32	0.47	0.30	0.46	0.01	0.792
PRIOR	0.73	0.44	0.00	0.08	0.73	0.000*
ZSCO	0.91	0.29	0.22	0.41	0.69	0.000*
LITIGATION	0.16	0.37	0.20	0.04	-0.04	0.329
NOCF	0.38	0.49	0.23	0.40	0.15	0.001*

*ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากกลุ่มตัวอย่าง 2001 ตัวอย่าง พบว่า ผู้สอบบัญชีได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องจำนวน 98 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 4.90 และแสดงความเห็นแบบอื่น 1,903 คิดเป็นร้อยละ 95.10 และเมื่อพิจารณาเป็นรายอุตสาหกรรมพบว่า กลุ่มฟื้นฟูกิจการได้รับรายผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องสูงสุด จำนวน 69 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 70.41 ของจำนวนรวมของตัวอย่างที่ได้รับรายงานผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง

ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย(T-test)ของตัวแปรต่อเนื่อง ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในกิจการ ค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์รวม และค่าเฉลี่ย Natural Logarithm ของสินทรัพย์รวม ระหว่างกลุ่มที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องและความเห็นแบบอื่น พบว่า ค่าเฉลี่ยของสินทรัพย์รวม และค่าเฉลี่ยของ Natural Logarithm ของสินทรัพย์รวม ของกลุ่มที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง กับกลุ่มที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นแบบอื่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับค่าเฉลี่ยของระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีของกิจการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการทดสอบความแตกต่างของสัดส่วน (Chi square) ระหว่างกลุ่มที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องกับกลุ่มที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นแบบอื่น พบว่า ตัวแปรที่มีสัดส่วนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มที่ได้รับรายงานเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องและแบบอื่น ได้แก่ สัดส่วนของ

การถูกตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่และขนาดเล็ก สัดส่วนของการได้รับรายงานปีก่อนหน้าที่แสดงความเห็นแบบต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องกับแสดงความเห็นอย่างอื่น สัดส่วนของกลุ่มที่กระแสวิกฤตจากกิจกรรมดำเนินงานติดลบกับกลุ่มที่กระแสวิกฤตจากกิจกรรมดำเนินงานมีค่าเป็นบวก และสัดส่วนของกลุ่มที่มีภาวะกดดันทางการเงินกับไม่มีภาวะกดดันทางการเงิน

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Pearson Correlation)

	OPION	AUDITF	TENURE	AUDITCH	PRIOR	ZSCO	SIZE	LITIGATION	NOCF
OPION									
AUDITF	-0.0835*								
TENURE	0.0122	0.0031							
AUDITCH	0.0059	0.0127	-0.7052*						
PRIOR	0.7839*	-0.0863*	0.0302	-0.0031					
ZSCO	0.2680*	-0.0641*	-0.0190	0.0367	0.2404*				
SIZE	-0.1602*	0.4372*	0.0274	0.0122	-0.1484*	0.0092			
LITIGATION	-0.0218	0.0078*	0.0575	0.01	-0.0308	0.1180*	0.2039*		
NOCF	0.0744*	-0.0948*	0.0084	-0.0150	0.0645*	0.1656*	0.0941*	0.0319	

* ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แตกต่างจาก 0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความถดถอยโดยใช้ Rare Evens Logistic Regression

ตัวแปร	ทิศทางความสัมพันธ์ที่คาดหวัง	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	Z-Statistic
AUDITF	+/-	0.805*	1.846
TENURE	+/-	- 0.141	-0.491
AUDITCH	-	- 0.285	-0.452
PRIOR	+	3.903***	6.756
ZSCO	+	3.725***	5.042
SIZE	-	- 0.571***	-3.179
LITIGATION	+	0.999**	2.103
NOCF	+	- 0.057	-0.134
Constant		- 2.859	-1.379
Year Dummy		รวม	
Industry dummy		รวม	

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ถดถอยโลจิสติก พบว่าทิศทางของความสัมพันธ์เป็นไปตามที่คาดหวัง และพบว่า ขนาดสำนักงานสอบบัญชี มีความสัมพันธ์กับความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 ความเห็นของผู้สอบบัญชีในปีก่อน ภาวะความกดดันทางการเงินและขนาดของกิจการ มีความสัมพันธ์กับการแสดงความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และการมีคตีความ มีความสัมพันธ์กับการแสดงความเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในกิจการ และการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี และกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ปัจจัยด้านขนาดของสำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ Geiger and Rama (2006) และ Francis and Yu (2009) ที่ว่าคุณภาพของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่และขนาดเล็กแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะต้องรักษาชื่อเสียงเอาไว้ การที่แสดงความเห็นผิดพลาดอาจทำให้ถูกฟ้องร้องและเสื่อมเสียชื่อเสียง และนอกจากนี้การที่สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีบุคลากรที่มีคุณภาพ มีกระบวนการในการควบคุมงานตรวจสอบที่ดีอาจส่งผลให้ตรวจพบข้อผิดพลาดในงบการเงินได้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยด้านการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่อง การเปลี่ยนผู้สอบบัญชีเป็นการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีในสำนักงานเดียวกัน จึงทำให้คุณภาพของการแสดงความเห็นอาจไม่แตกต่างกัน หรือทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการรักษาจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีค่อนข้างสูงจึงแสดงความเห็นอย่างเป็นอิสระปัจจัยด้านระยะเวลาในการตรวจสอบบัญชีของกิจการ ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องจากการกำหนดให้มีการเปลี่ยนผู้สอบบัญชีทุก 5 ปี ซึ่งจากค่าเฉลี่ยพบว่าระยะเวลาการเป็นผู้สอบของกิจการประมาณ 2.18 ปี จึงอาจทำให้ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในกิจการอาจไม่ยาวนานพอที่จะส่งผลต่อความเป็นอิสระในการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชี

ส่วนตัวแปรควบคุม อันได้แก่ ความเห็นของผู้สอบบัญชีในปีก่อน ภาวะความกดดันทางการเงิน ขนาดของกิจการ และการคตีความมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีต่อปัญหาการดำเนินงานต่อเนื่อง และทิศทางของความสัมพันธ์ก็สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีต เช่น Ryu and Roh (2007) และ Kuruppu, Laswad and Oylere (2003)

เอกสารอ้างอิง

กชกร ตรังวัชรกุล. 2547. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนผู้สอบบัญชี: การศึกษาเชิงประจักษ์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเสริฐ ลิพหาวาสน์ และ มนวิกา ผดุงสิทธิ์. 2552. “การพยากรณ์ภาวะล้มเหลวทางธุรกิจจากข้อมูลทางบัญชี.” วารสารวิชาชีพบัญชี 5 (13): 65-82.

- Carey, P. and R. Simnett. 2006. “Audit Partner Tenure and Audit Quality.” *The Accounting Review* 81 (3): 653-675.
- Chen, K. W. and B. K. Church. 1996. “The Going Concern and The Market’s Reaction to Bankruptcy Filings.” *The Accounting Review* 71 (1): 117-128.
- DeAngelo, L. E. 1981. “Auditor Size and Audit Quality.” *Journal of Accounting and Economics* 3: 183-199.
- Froghi, D. and A. M. Shahshahani. 2012. “Audit Firm Size and Going-Concern Reporting Accuracy.” *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business* 3 (9):1093-1098.
- Francis, J. R. and M. D. Yu. 2009. “Big 4 Office Size and Audit Quality.” *The Accounting Review* 84 (5): 1521-1552.
- Fuerman, R. D. and M. Kraten. 2009. “The Big 4 Audit Report: Should the Public Perceive It as a Label of Quality?” *API* 9: 148-165.
- Geiger, M. A. and D. V. Rama. 2006. “Audit Firm Size and Going-Concern Reporting Accuracy.” *Accounting Horizons* 20 (1): 1-17.
- Knechel, W. R. and A. Vanstraelen. 2007. “The Relationship between Auditor Tenure and Audit Quality Implied by Going Concern Opinions.” *A Journal of Practice & Theory* 26 (1): 113-131.
- Kuruppu, N., F. Laswad. and P. Oyelere. 2003. “The efficacy of liquidation and bankruptcy prediction model for assessing going concern.” *Managerial Auditing Journal* 18 (6/7): 577-590.
- Lennox, C.S. 1998. *Audit Quality and Auditor Switching: Some Lessons for Policy Makers* (Online). http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=121048. September 6, 1998.
- Matsumura, E. M., K. R. Subramanyam. And R. R. Tucker. 1997. “Strategic auditor behavior and going-concern decisions.” *Journal of Business Finance & Accounting* 24 (6): 727-758.
- Myers, L. A., J. J. Schmidt. and M. S. Wilkins. 2011. *An Investigation of Recent Changes in Going Concern Reporting Decisions Among Big N and Non-Big N Auditors* (Online). http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1411316. January 9, 2008.
- Ryu, T. G. and C. Y. Roh. 2007. “The Auditor’s Going-Concern Opinion Decision.” *International Journal of Business and Economics* 6 (2): 89-101.
- Wooten, T.C. 2003. “Research about audit quality.” *The CPA Journal* 73 (1):48-51.